

Sygn. akt **II AKa 134/13**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 października 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie, II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Stanisław Stankiewicz
Sędziowie:	SA Stanisław Kucharczyk (spr.) SA Andrzej Wiśniewski
Protokolant:	st. sekr. sądowy Magdalena Budnik

przy udziale Prokuratora Prokuratury Apelacyjnej Barbary Rzuchowskiej

po rozpoznaniu w dniu 3 października 2013 r. sprawy

J. H.

o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie

z powodu apelacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 22 maja 2013 r., sygn. akt III Ko 87/12

I. uchyła zaskarżony wyrok i sprawę J. H. przekazuje Sądowi Okręgowemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania;

II. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. K. D. kwotę

147,60 (sto czterdzieści siedem 60/100) złotych z VAT, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu w postępowaniu odwoławczym.

Andrzej Wiśniewski Stanisław Stankiewicz Stanisław Kucharczyk

Sygn. akt II AKa 134/13

UZASADNIENIE

Wnioskodawca J. H., po doprecyzowaniu żądania, domagał się odszkodowania i zadośćuczynienia od Skarbu Państwa w łącznej kwocie 86 000 zł za niesłuszne tymczasowe aresztowanie w sprawie V K 68/07 Sądu Rejonowego w Szczecinie i za rzeczy skradzione podczas włamania w kwietniu i w maju 2005 r., gdy był tymczasowo aresztowany do sprawy V K 634/06.

Prokurator wnosił o oddalenie żądania.

Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 22.05.2013 r. oddalił wniosek.

Wyrok zaskarżył pełnomocnik wnioskodawcy. Zarzucił mu:

1. obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 361 § 1 kc poprzez uznanie, iż między faktem aresztowania wnioskodawcy a włamania do jego mieszkania nie zachodzi związek przyczynowo - skutkowy, przy czym pomija Sąd, iż od momentu aresztowania na organach spoczywał obowiązek odpowiedniego zabezpieczenia mienia wnioskodawcy, w tym jego mieszkania, a fakt dokonania włamania przesądza o nieprawidłowym jego zabezpieczeniu,

2. naruszenie art. 7 kpk poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę zebranych dowodów polegającą na przyjęciu, że:

- okres tymczasowego aresztowania mógł zostać zaliczony na poczet grzywny, która przez wnioskodawcę była uregulowana,

- to wnioskodawca odpowiedzialny był za zabezpieczenie swojego mienia, w sytuacji, gdy zgodnie z art. 262 § 1 kpk na Sądzie spoczywa obowiązek przedsięwzięcia czynności niezbędnych do ochrony mienia i mieszkania aresztowanego, przy czym Sąd pomija w szczególności okoliczność, iż żadne czynności, w tym zakresie nie były przedsięwzięte,

3. art. 552 § 4 k.p.k. przez przyjęcie, iż zaliczenie okresu tymczasowego aresztowania na poczet wymierzonej kary wyklucza uzyskanie odszkodowania lub zadośćuczynienia za ten okres, samo zaś stosowanie tymczasowego aresztowania wobec wnioskodawcy nie było niewątpliwie niesłuszne.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 437 § 2 k.p.k., wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia i uwzględnienie wniosku w całości, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji i orzeczenia o kosztach procesu.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelację pełnomocnika wnioskodawcy należało uznać za częściowo zasadną, a mianowicie co do zarzutu z punktu 2 tiret pierwszy i z punktu 3. Natomiast zastrzeżenia zgłoszone przez pełnomocnika odnośnie rozstrzygnięcia dotyczącego odszkodowania za rzeczy skradzione z mieszkania należało uznać za bezzasadne.

Zauważyć należy, iż Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 10.05.2012 r. umorzył postępowanie w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za tymczasowe aresztowanie w sprawie V K 634/06, z powodu cofnięcia wniosku w tym zakresie przez J. H., a przecież to w postępowaniu w sprawie V K 634/06 J. H. był tymczasowo aresztowany w okresie, kiedy nastąpiło włamanie, w wyniku którego J. H. miał stracić rzeczy o wartości 20 000 zł. Zatem z tym zdarzeniem należy łączyć szkodę wynikłą z włamania. Cofnięcie wniosku przez J. H. o odszkodowanie i zadośćuczynienie za tymczasowe aresztowanie w sprawie V K 634/06 połączone ze zrzeczeniem się roszczenia (vide oświadczenie wnioskodawcy k. 149) i jego konsekwencje procesowe w postaci umorzenia postępowania w tej części prowadzą do niemożliwości dochodzenia odszkodowania w tym zakresie z powodu występowania ujemnej przesłanki procesowej z art. 17§1 pkt 7 k.p.k., a mianowicie powagi rzeczy osądzonej. Podkreślić należy, że w takiej sytuacji procesowej Sąd I instancji miał również obowiązek wydać rozstrzygnięcie o oddaleniu powództwa (zob. pod. na gruncie k.p.c. Tadeusz Żyźnowski, w: Komentarz do art. 203 Kodeksu postępowania cywilnego, Stan prawny: 2013.01.30 Lex el).

Gdyby nawet przyjąć, iż oświadczenie o cofnięciu wniosku nie odnosiło się do roszczenia związanego z utratą mienia, gdyż po złożeniu oświadczenia o rezygnacji z dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia ze sprawy V K 634/06 wnioskodawca dalej podnosił to żądanie, a co należy interpretować jako uchylenie się od skutków swego oświadczenia o zrzeczeniu się roszczenia w tym zakresie, to Sąd I instancji miał obowiązek orzekania w tej kwestii merytorycznie i to uczynił prawidłowo, słusznie dochodząc do konstatacji, iż brak jest adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy tymczasowym aresztowaniem, a szkodą wynikłą z włamania do mieszkania J. H.. Sąd Apelacyjny dzieląc w pełni argumentację Sądu I instancji odwołuje się do niej i dodaje, iż sąd stosujący tymczasowe aresztowanie tylko wtedy byłby zobowiązany do zabezpieczenia mienia aresztowanego, gdyby w sposób oczywisty i przewidywalny wzrosło zagrożenie jego utraty (zob. pod SN w wyroku z dnia 21 lutego 2006 r. WA 1/06 OSNwSK 2006/1/408). Jednakże

wnioskodawca, tak w tym postępowaniu, jak i w postępowaniu, w którym było stosowane tymczasowe aresztowanie, w okresie, w którym nastąpiło włamanie, jak też i jego pełnomocnik w sprawie odszkodowawczej, nie wskazali okoliczności, które przemawiałyby za tym, iż podczas tymczasowego aresztowania J. H. wzrosło zagrożenie utraty mienia wnioskodawcy. Powyższe, a także postawa J. H., jako pokrzywdzonego w postępowaniu dotyczącym włamania i odmowa złożenia przez niego zeznań w tamtej sprawie (o włamanie) i niemożliwość ustalenia wysokości szkody w postępowaniu 1 Ds. 2378/05 przemawiają za tym, iż nie było podstaw do podejmowania przez Sąd stosujący tymczasowe aresztowanie działań w stosunku do mieszkania J. H., tym bardziej, iż przecież przepis art. 262§1 pkt 2 k.p.k. wymaga od Sądu podejmowania jedynie działań w niezbędnym zakresie. Zatem, skoro wnioskodawca nie zgłaszał takiej potrzeby zabezpieczenia mienia na co zwrócił uwagę również prokurator w postanowieniu o umorzeniu dochodzenia i nie wynikała ona z materiału zebranego w tamtej sprawie, to nie sposób oczekiwać od sądu stosującego areszt podejmowania szczególnych starań dotyczących zabezpieczenia mieszkania i mienia wnioskodawcy, tym bardziej, iż w praktyce tego się również nie czyni. Zatem nie sposób podważyć stanowiska Sądu I instancji o tym, iż brak jest adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy tymczasowym aresztowaniem J. H., a włamaniem do jego mieszkania i kradzieżą rzeczy wartości 20 000 zł.

Tak obrońca w apelacji, jak i prokurator w mowie końcowej trafnie podnoszą, iż Sąd I instancji przy orzekaniu nie rozważył wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia, a mianowicie nie poddał wnikliwej analizie zagadnienia słuszności/niesłuszności tymczasowego aresztowania zwłaszcza z perspektywy ostatecznego zakończenia postępowania. Sąd I instancji wyraził również odmienne stanowisko od zapatrywania prawnego zaprezentowanego przez Sąd odwoławczy w uzasadnieniu poprzedniego wyroku kasatoryjnego (art. 442§3 k.p.k.), co do zrekompensowania J. H. w całości tymczasowego aresztowania poprzez jego zaliczenie na poczet grzywny i kary łącznej pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania w sprawie V K 393/09. Jednakże odmienna ocena prawna Sądu I instancji w zakresie zrekompensowania szkody na tym etapie postępowania w tej sprawie nie miała znaczenia, ponieważ nie można zaakceptować, jako wyczerpująco i przekonująco umotywowanego, jego stanowiska co do słuszności/niesłuszności tymczasowego aresztowania, aczkolwiek w ponownym postępowaniu Sąd Okręgowy ocenę prawną kwestii zaliczenia i rekompensaty powinien dostosować do zaleceń Sądu odwoławczego, stosownie do art. 442§3 k.p.k., chyba że wcześniej dojdzie do wniosku, co przekonująco wykaże, iż areszt tymczasowy stosowany wobec J. H. w sprawie V K 68/07 nie był niewątpliwie niesłuszny, gdyż wtedy ta następcza kwestia stanie się bezprzedmiotowa.

Zauważyć należy, iż Sąd I instancji otrzymał od Sądu odwoławczego wskazania co do potrzeby szerszej analizy kwestii niesłuszności tymczasowego aresztowania J. H. w sprawie V K 68/07 w świetle treści art. 552§4 k.p.k., jego wykładni, ukształtowanego orzecznictwa i piśmiennictwa. Sąd Apelacyjny w swoim uzasadnieniu wyraźnie określił według jakich kryteriów należy weryfikować ową słuszność czy niesłuszność, podkreślając, iż oceny słuszności tymczasowego aresztowania, na gruncie przepisu art. 552 § 4 k.p.k., należy dokonywać przede wszystkim z punktu widzenia ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie, bo odpowiedzialność Skarbu Państwa opiera się na zasadzie ryzyka. Podkreślił, iż za niesłuszne uznać należy w zasadzie każde tymczasowe aresztowanie oskarżonego (podejrzanego), który ostatecznie (prawomocnie) został: uniewinniony, umorzono w stosunku do niego postępowanie (także warunkowo), sąd odstąpił od wymierzenia kary, nastąpiło skazanie na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, wymierzona została tylko kara niezwiązana z pozbawieniem wolności lub środek karny, a także, gdy wymierzona została kara pozbawienia wolności w wysokości niższej niż okres tymczasowego stosowania aresztowania. Do tych uwag dodać należy i te, jakie wyraził SN w wyroku z dnia 30 października 2012 r. II KK 8/12 LEX nr 1231523, iż co prawda nie jest wykluczone uznanie, że tymczasowe aresztowanie zastosowane w sprawie, w której zapadł wyrok nawet dalej idący, a mianowicie uniewinniający, nie będzie miało "niewątpliwie niesłusznego" charakteru w rozumieniu art. 552 § 4 k.p.k., ale może to wszakże nastąpić tylko w wyjątkowych przypadkach i zawsze wymaga wykazania szczególnych okoliczności, które ze względu na zawinione i celowe zachowanie samego oskarżonego usprawiedliwiały mimo wszystko zastosowanie najdogodliwszego środka zapobiegawczego. Podkreślić należy, iż owo usprawiedliwienie musi być dokonywane w perspektywie ex post, uwzględniającej przebieg całego postępowania, co w szczególności pozwala dopiero na weryfikację dochowania przez sąd stosujący lub przedłużający stosowanie tymczasowego aresztowania zasady ultima ratio (art. 257 § 1 k.p.k.) oraz ocenę istotności wpływu

wspomnianego zawinionego i celowego działania oskarżonego na faktyczną długość stosowania tymczasowego aresztowania.

Ustalenia dokonane przez Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie i powierzchowne rozważania, nie uwzględniające wszystkich okoliczności istotnych z punktu widzenia art. 552§4 k.p.k., nie pozwalają na akceptację wniosku, sformułowanego przez ten Sąd, że nie są spełnione przesłanki określone w art. 552 § 4 k.p.k.. Wobec powyższego przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd I instancji w swoich rozważaniach powinien szczegółowo przeanalizować zasadność każdego z postanowień, na podstawie których był wobec J. H. stosowany i przedłużany areszt tymczasowy. Powinien wnikliwie zbadać to czy okoliczności, które legły u podstaw każdego z tych rozstrzygnięć były prawidłowo przyjmowane tak na chwilę ich wydania, jak i z punktu widzenia daty rozstrzygnięcia o żądaniu wnioskodawcy, zastanawiając się przy tym czy wskazują one na zawinienie i jednocześnie przemawiają za słusznością tymczasowego aresztowania bądź traktować je należy jedynie jako przyczynienie się wnioskodawcy do wydania każdej lub jednej bądź wielu z powyższych decyzji procesowych. Dopiero wnikliwa i szczegółowa analiza treści postanowień (uzasadnień) o stosowaniu i przedłużeniu tymczasowego pozwoli na weryfikację przesłanek przywołanych za podstawę do zastosowania bądź przedłużenia tymczasowego aresztowania oraz na dokonanie trafnych ustaleń co do potrzeby izolacji J. H. w sprawie V K 68/07 w całym okresie stosowania tego środka, a więc i tego czy została dochowana zasada ultima ratio mająca swój wyraz w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP oraz art. 257 § 1 k.p.k., a także pozwoli na wyjaśnienie tego czy na zasadność i długość stosowania tymczasowego aresztowania wobec wnioskodawcy miała bezpośredni wpływ wyłącznie jego postawa czy też zachowania wnioskodawcy należy ocenić w kategorii przyczynienia się do powstania szkody (art. 362 k.c.).

Sąd I instancji nie powinien pomijać w swoich rozważaniach analizy zagadnienia czy istotnie konieczne było, w realiach ocenianej sprawy, stosowanie tymczasowego aresztowania przez cały okres jego trwania dla osiągnięcia celu procesowego, jakim był udział oskarżonego w rozprawie, na której otwarto przewód sądowy, odebrano od niego wyjaśnienia, przesłuchano pokrzywdzoną. Sąd I instancji, mając na względzie tzw. "dyrektywę minimalizowania" tymczasowego aresztowania, powinien również rozważyć czy nie byłoby wystarczającym dla wykonania tych czynności zastosowanie od początku, czy w trakcie stosowania tymczasowego aresztowania środka mniej dolegliwego w postaci nieizolacyjnego środka zapobiegawczego, który przecież, po uchyleniu tymczasowego aresztowania, był środkiem skutecznym procesowo i pozaprocessowo, gdyż J. H. nie wykazywał już ataków agresji wobec J. M..

Do uwag Sądu odwoławczego dotyczących kwestii rekompensaty za tymczasowe aresztowanie zawartych w uzasadnieniu poprzedniego wyroku kasacyjnego dodać trzeba, iż podobny pogląd wyraził Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 25 stycznia 2013 r. w sprawie II AKa 401/12 LEX nr 1283547, w którym stwierdził m.in., iż: „Szkoda związana z niewątpliwie niesłusznym aresztowaniem tylko wtedy jest w pełni rekompensowana, jeśli cały okres niezasadnego aresztowania został zaliczony na poczet efektywnie wykonywanej kary w tej (art. 63 § 1 k.k.) lub innej sprawie (art. 417 k.p.k.), co zwalnia z powinności zasądzenia stosownego odszkodowania i zadośćuczynienia. Jeśli tak się nie dzieje, pokrzywdzony niesłusznym aresztowaniem może domagać się rekompensaty za okres, który nie został powetowany orzeczoną wobec niego karą rzeczywiście wykonywaną. Dodać jeszcze trzeba, iż w realiach niniejszej sprawy jest tak, iż Sąd Rejonowy zaliczył na poczet grzywny (całej 60 stawek po 10 zł = 600 zł) okres tymczasowego aresztowania (jego część), a mianowicie od 14.08.2005 r. do 13.09.2005 r. i jednocześnie wykonywał część tej grzywny, bo wezwał wnioskodawcę do uiszczenia 200 zł, którą to J. H. uiszczył w ratach. Tej okoliczności Sąd I instancji nie może pominąć przy orzekaniu, jeśli oczywiście przesądzi, iż tymczasowe aresztowanie wnioskodawcy było niewątpliwie niesłuszne w okresie całego okresu jego stosowania w sprawie V K 393/09, bądź w części - w określonym czasie.

Mając na względzie powyższe okoliczności, należało stwierdzić, iż skoro doszło do naruszenia art. 552§4 k.p.k. poprzez pominięcie przy rozstrzygnięciu istotnych kwestii mających wpływ na ocenę czy tymczasowe aresztowanie J. H. w sprawie V K 68/07 miało cechy "niewątpliwiej niesłuszności", to takie uchybienie musiało skutkować uchyleniem wyroku Sądu I instancji na podstawie art. 437§2 k.p.k., nawet pomimo tego, iż Sąd odwoławczy nie przychylił się do pozostałych zarzutów apelacji dotyczących zabezpieczenia mienia.

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd Okręgowy powinien mieć na względzie uwagi przytoczone wyżej, bacząc na to, aby dokonać wszechstronnej analizy słuszności/niesłuszności tymczasowego aresztowania i to przez cały okres jego stosowania wobec J. H., nie pomijając okoliczności istotnych dla tej kwestii, warunkującej przecież dalszą ocenę zgłoszonego żądania – zadośćuczynienia, pozostałego do merytorycznej oceny w tym postępowaniu, ale po przesądzeniu zasadności/niezasadności tymczasowego aresztowania.

Mając powyższe na względzie orzeczono jak w sentencji.